

QURILISH SOHASINING IQTISODIYOTDA TUTGAN

AHAMIYATI

M.Siddiqov

Iqtisodiyot va menejment kafedrası dotsenti

Q.Shukrullayev

Kybersport fakulteti 532-22 guruhi talabasi

Qurilish biror inshootni tayyorlash jarayoni, shuningdek shunday jarayon ketayotgan joydir. Qurilish murakkab jarayon bo'lib, unda bir necha vazifalar amalga oshiriladi.

Qurilish — moddiy ishlab chiqarishning yirik sohalaridan biri; turli maqsadlardagi bino va inshootlarni qurish va rekonstruksiya qilish; ishni yuri-tish uchun foydalaniladigan hudud bilan birga qurilayotgan bino (inshoot); keng ma'noda yaratuvchilik jarayoni. Tugallangan va foydalanishga topshirish uchun tayyorlangan ishlab chiqarish korxonalari, turar joylar, jamoat binolari, inshootlari va boshqa obyektlar qurilish mahsulotlari hisoblanadi.

Qurilishda ishlab chiqarish sikli nisbatan uzun bo'lib (bir necha oydan bir necha yilgacha), ishlab chiqarish jarayoni turli obhavo sharoitida ochiq usulda olib boriladi. Pudrat va xo'jalik usulidagi qurilishni va montaj ishlarini, shuningdek, bino, inshootlarni kapital ta'mirlash ishlarini qurilish tashkilotlari va maxsus tashkilotlar; loyihalash, loyihakonstruktorlik va qidiruv tashkilotlari; foydalanishga topshirish va razvedka parmalash tashkilotlari amalga oshiradi. Tiklanadigan obyekt xususiyatlariga ko'ra sanoat, transport, qishloq, suv xo'jaligi, uy-joy, kom-munal, ijtimoiy-madaniy va boshqa qurilishlarga bo'linadi.

Qurilish O'zbekiston Respublikasidagi moddiy ishlab chiqarishning eng muhim tarmoqlaridan birini tashkil etadi. Respublika iqtisodiyotida yalpi ichki mahsulot tarkibida salmog'iga ko'ra Qurilish sanoat va qishloq xo'jaligidan keyin 3-o'rinda turadi. 2023-yilda yalpi ichki mahsulotning 4,5% (2020-yilda 6,1%), xalq xo'jaligida faoliyat ko'rsatayotgan korxonalar va tashkilotlarning 4,8% (11,9 ming) qurilish hissasiga to'g'ri keladi.

Qurilish xalq xo'jaligining barcha tarmoqlariga xizmat ko'rsatib, asosiy fondlarni qayta takror ishlab chiqarish uchun sharoitlarni ta'minlaydi, xalq xo'jaligining maqbul tarkibini barpo etish, ishlab chiqaruvchi kuchlarni maqsadga muvofiq joylashtirish, respublikaning yangi tabiiy boyliklarini o'zlashtirish, bo'sh mehnat resurslarini ijtimoiy ishlab chiqarishga jalb etishga yordam beradi. Respublikada qurilish ishlari pudrat, sub-pudrat va qisman xo'jalik usullarida olib boriladi.

Qurilish industriyasi negizini davlat, aksiyadorlik, shirkat, xususiy, qo'shma va boshqa pudrat qurilishmontaj tashkilotlari, shuningdek, o'z moddiy-texnika va ishlab chiqarish bazasiga, malakali ishchi va mutaxassis kadrlarga ega bo'lgan korxonalar, transport va boshqa yordamchi xo'jaliklar tashkil etadi. O'zbekistonda qurilishmontaj kompaniyalari, korporatsiyalari, qurilish aksiyadorlik jamiyatlari va birlashmalari, quyi pudrat tashkilotlari, kichik korxonalar, qo'shma korxonalar, loyiha va ilmiy hamda qurilish sohasiga moslashtirilgan ilmiy tadqiqot institutlari faoliyat ko'rsatadi. Qurilish montaj ishlarining deyarli barchasini ixtisoslashtirilgan qurilish tashkilotlari amalga oshiradi.

2023-yilda respublikaning asosiy kapitalini ko'paytirishga 1867,4 mlrd. so'm miqdorida investitsiyalar kiritildi. Bu mablag'ning 1236,1 mlrd. so'mi (65,1%) ishlab chiqarish obyektlarini qurish, kengaytirish, takomillashtirish va texnik jihatdan qayta jihozlashga yo'naltirildi. Barcha mulkchilik shakllaridagi qurilish tashkilotlari tomonidan jami 808,1 mlrd.so'mlik qurilish ishlari amalga oshirildi (shundan 717,4 mlrd. so'mi yoki 88,8% nodavlat mulkchilik shaklidagi qurilish tashkilotlari hissasiga to'g'ri keladi).

Qurilish ishlari umumiy hajmidan 76,9% yangi qurilishlar, faoliyat ko'rsata-yotgan korxonalarni rekonstruksiya qilish, kengaytirish va texnik jihatdan qayta jihozlashga, 23,1% kapital, joriy ta'mirlash ishlariga to'g'ri keladi. O'rta va kichik biznesga mansub qurilish tashkilotlari tomonidan bajarilgan qurilish ishlari hajmi 350,4 mlrd. so'mni tashkil etdi (respublika bo'yicha bajarilgan qurilish ishlari umumiy hajmining 43,4%).

Respublikaning turli mulkchilik shakllaridagi qurilish tashkilotlari va korxonalari ixtisoslashtirilgan korporatsiya, kompaniya, aksiyadorlik birlashmalariga uyushgan. Qurilish moddiy-texnika bazasining muhim tarkibiy qismini qurilish materiallari sanoati tashkil etadi (qarang qurilish materiallari sanoati).

Qurilishlar quyidagi turlarga ajratiladi:

- Bino qurilishi (turar-joylar, jamoat binolari).
- Sanoat qurilishi (korxonalar va fabrikalar).
- Yo'l-transport qurilishi (yo'l, ko'priklar, tunnellar).
- Gidrotexnik qurilish (gidroelektrik stansiya, damba, kanallar).

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Raximov B.X, Shomirzayev E.A , Gritsenko A.S. "Shahar qurilishi va xo'jaligini tashkil qilish, rejalashtirish hamda boshqarish". "Yangi asr avlodi", 2009-yil.
2. Miraxmedov M.M. Maxamataliev I.M., Shomirzaev E., A. Ilyasov A.T. Qurilish infrastrukturasi va ishlarini tashkil qilish. Darslik. Toshkent:Sano-standart, 2019 y.
3. Bozorboev N., Maxamataliev E., Turdialiyev M. Qurilishni tashkil etish va rejalashtirish. O'quv qo'llanma. Toshkent:, TAQL, 2011 yil. 105 b.
4. Dikman L.G., Organuzatsuya stroutelnogo prouzvodstva / Uchebnik dlya stroitelneix vuzov / M: Izdatelstvo Assotsiatsii stroitelneix vuzov, 2006. 608 str.